

Sivistysvaliokunnalle

Asia: O 48/2019 vp Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen - nykytila ja kehittämistarpeet

Suomen Vanhempainliitto kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutumisesta, nykytilasta ja kehittämistarpeista. Vanhempainliitto keskittyy lausunnossaan lapsivaikutusten arviointiin. Suomen Vanhempainliiton näkemykset ovat yhteneväiset Lapsiasiavaltuutetun asiasta antaman lausunnon kanssa ja Vanhempainliitto tukee Lapsiasiavaltuutetun lausunnossa esiin nostamia asioita.

Lapsivaikutusten arvioinnin perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka on ollut Suomessa voimassa vuodesta 1991 lähtien. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikessa lapsia koskevassa viranomaistoiminnassa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.¹ Lapsivaikutusten arviointi on keskeinen työväline lapsen edun ensisijaisuuden varmistamiseksi. Kuten Lapsiasiavaltuutettu lausunnossaan toteaa, lapsen edun tulisi ohjata kaikkien lapsiin vaikuttavien lakien, määräysten ja kollektiivisten sopimusten hyväksymistä. Lapsivaikutusten arviointi tulisi sisällyttää kaikkeen asianmukaiseen lainsäädäntöön, ei pelkästään erityisesti lapsia koskeviin lakeihin.

Lasten näkökulma ja etu ja lasten ja nuorten kuuleminen ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ovat näkyneet hallitusohjelmissa 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Lapsivaikutusten arviointi on mainittu hallitusohjelmassa jo vuonna 2007 ja sen lisääminen ja käyttöönotto on nostettu sen jälkeen kaikkiin hallitusohjelmiin. Nykyinen hallitus sitoutuu arvioimaan päätösten lapsivaikutuksia, edistämään lapsibudjetointia, lasten hyvinvoinnin tietopohjan vahvistamista sekä lasten ja nuorten osallisuutta.²

Lapsivaikutusten arviointi lakiesityksissä on lievästi lisääntynyt, mutta velvoitteista huolimatta sitä ei tehdä edelleenkään edes kaikissa lapsen edun näkökulmasta keskeisissä lakiesityksissä. Arvioinnit toteutetaan vaihtelevasti ja niiden näkökulmat jäävät usein suppeiksi. Lapsivaikutusten arviointi keskittyy usein valmistelun loppuvaiheen lakiesitysten päätösten perustelemiseen sen sijaan, että sitä tehtäisiin riittävän ajoissa lainvalmisteluprosessia, jolloin olisi mahdollista arvioida vaihtoehtoisia toteutusmalleja. Lapsivaikutusten arviointia toteutetaan ennen kaikkea ennakoarviointina. Kokonaisvaltaisempaan lapsivaikutusten seurantaan päästäisiin, jos arviointia tehtäisiin myös päätösten toimeenpanon yhteydessä ja seurattaisiin päätösten vaikutuksia lapsiin.³

¹ YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060/19910060_2#idp446742736

² Hallitusohjelmat. <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitusohjelmat>

³ Selvitys lapsivaikutusten arvioinnista. 2019. Itsenäisyyden juhluvuoden säätiö Iltla. https://owalgroup.com/asia-kascaset/lapsivaikutusten_arviointi/

Lasten ja nuorten kuuleminen on tärkeä, mutta edelleen harvoin toteutunut osa lapsivaikutusten arviointia. Lapsen etu ei toteudu, jos lasten näkemyksiä ja mielipiteitä ei selvitetä. Suomen Vanhempainliitto pitää erittäin tärkeänä, että lasten näkemyksiä ja mielipiteitä kuullaan osana lapsivaikutusten arviointia. Tämän tulee tarkoittaa myös lasten ja nuorten näkemysten aitoa hyödyntämistä lain valmistelussa – ja sen tulee näkyä lakiesityksissä.

Suomeen on valmistunut ensimmäinen kansallinen lapsistrategia. Lapsistrategian yhtenä strategisena linjauksena on ottaa lapsiin ja perheisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi systemaattiseksi osaksi päätöksentekoa ja toimintaa hallinnon kaikilla tasoilla ja tukea lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönottoa ja toteuttamista. Lapsistrategia toivottavasti vahvistaa osaltaan myös lapsivaikutusten arviointia lainvalmistelussa.

Helsingissä, 1.3.2021

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Erityisasiantuntija